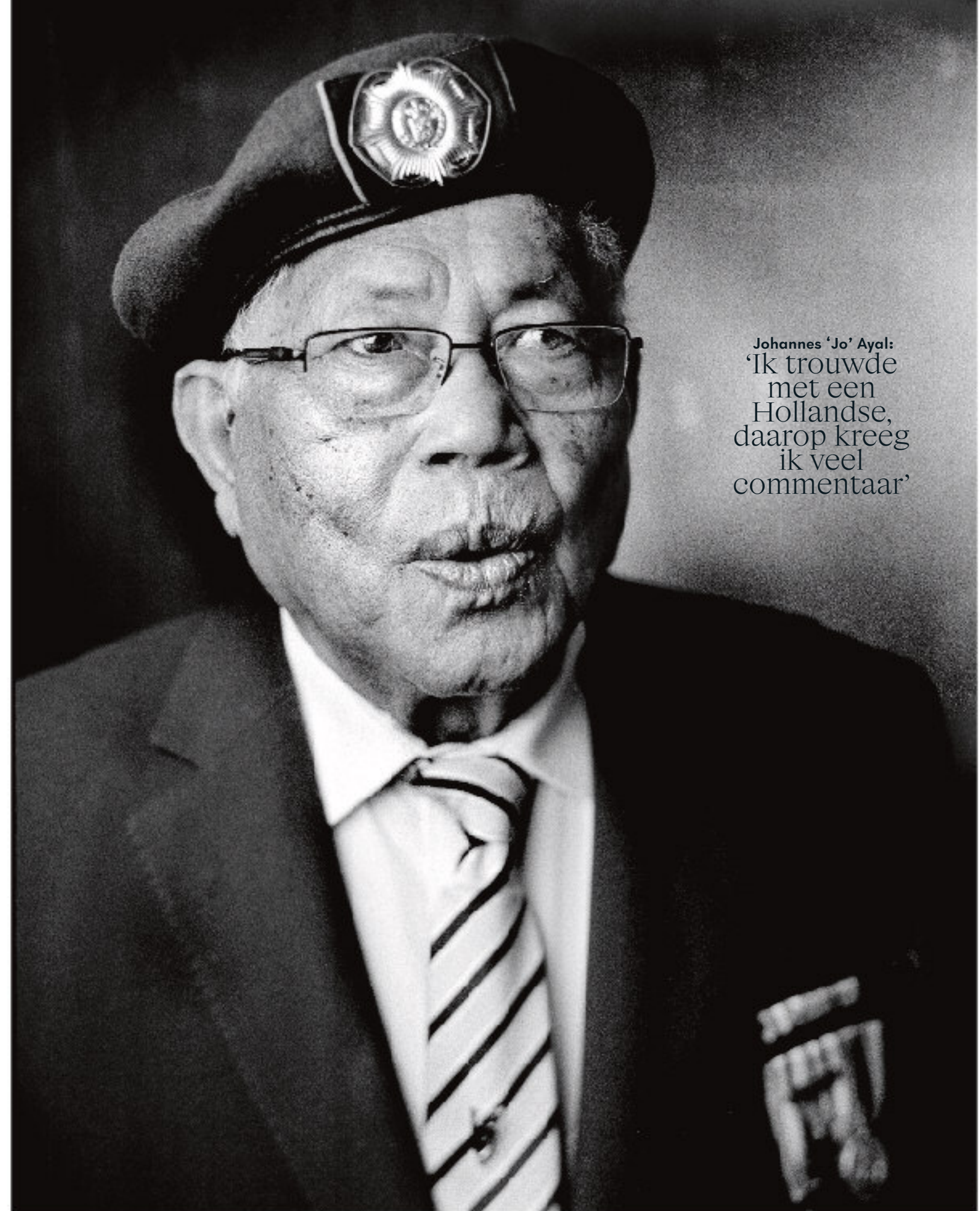

ALTIJD MAAR
HEIMWEE NAAR
DAAR

Terence Schreurs

Ze kwamen hier zeventig jaar geleden: de Molukse militairen met hun gezinnen. Het zou tijdelijk zijn, maar het werd voor altijd. Toch is het verlangen naar een eigen republiek nog springlevend. Bij oud en bij jong.

Johannes 'Jo' Ayal:
'Ik trouwde
met een
Hollandse,
daarop kreeg
ik veel
commentaar'

Atlantis, Kota Inten, New Australia; vrijwel elke Molukse Nederlander kent nog de namen van de elf schepen waarmee hun families in 1951 vanuit Java naar Nederland voeren. Soldaten van het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger (Knil) dat een jaar eerder werd opgeheven, werden met hun vrouwen en kinderen naar Nederland overgebracht. Op het eiland Java waren ze niet meer veilig, omdat ze in de jaren daarvoor aan Nederlandse zijde hadden gevochten tegen de Indonesische onafhankelijkheid, die desondanks was gerealiseerd. Ook konden ze niet terug naar de Molukken, want daar was de Republiek der Zuid-Molukken (RMS) uitgeroepen en werd een guerrillaoorlog tegen de Indonesiërs gevoerd. Als tussenoplossing werden ze naar Nederland gehaald, het zou immers maar voor even zijn.

Veel hadden ze dan ook niet bij zich, de Molukkers die in de havens van Rotterdam en Amsterdam aankwamen. Want er zou snel een oplossing komen voor 'hun probleem'. Meteen al wachtte de mannen bij aankomst een eerste grote teleurstelling: ze waren van het Knil overgegaan naar het Nederlandse leger, maar ze kregen allemaal ontslag. Omdat er in het naoorlogse Nederland nauwelijks woningen waren, werden de gezinnen ondergebracht in leegstaande kloosters, kazernes en zelfs voormalige Duitse concentratiekampen zoals in Vught en Westerbork. Een half jaar wachten werd een jaar. Eén jaar werd vijf jaar. In het begin zorgde Nederland voor hun onderhoud, maar dat hield na 1954 op. En toen drong bij de Molukkers langzaam het besef door dat ze misschien wel voor altijd moesten blijven in een land dat hen was vergeten. Ze hadden ook verwacht dat Nederland de Republiek der Zuid-Molukken zou erkennen, zodat ze terug konden. Maar ook dat gebeurde niet.

Sommige groepen binnen de Molukse gemeenschap begonnen hun woede te richten op Nederland. Met als gevolg gewelddadige acties in de jaren zeventig, waarbij veertien doden vielen. Die incidenten leidden er wel toe dat de Nederlandse overheid werk ging maken van de integratie van Molukkers.

Veel Molukkers vertrokken uit hun eigen woonwijken, en trouwden met Nederlanders. Ze gingen naar de Molukken op vakantie, om toch te beseffen dat Nederland hun thuis is. Maar het ideaal van een eigen staat, en de heimwee naar de eilanden van hun voorouders is bij veel van hen nog altijd springlevend.

Met dank aan Sabrina Cols, Helen Matitahatiwen-Hitipeuw, Achim Pelupessy en Landelijk Steunpunt Gast-sprekers WOII-Heden.

Terence Schreurs:
‘Mijn afkomst werd een drijfveer in mijn carrière’

Terence Schreurs (43), actrice
Molukse achtergrond: Moeders familie Wonmaly komt van het eiland Serua. Opa Tjalo was tot 1962 dominee op Biak (Nieuw-Guinea).

■ Schreurs: ‘In 1996 was ik met mijn familie voor het eerst in Indonesië. Toen ik de vliegtuigtrap afkwam, kleurde de ondergaande zon de wereld oranje. Het was prachtig. Opeens kon ik de verhalen van mijn moeder en grootouders aanraken en ruiken. Ik dacht: hoe hebben jullie dit kunnen achterlaten? Die reis was een openbaring. In mijn jeugd probeerde ik zo wit mogelijk te zijn, vooral lichamelijk. Terwijl mijn lichaam meer contact wilde met de aarde. Op de basisschool werd ik gecorrigeerd als ik in kleermakerszit zat. ‘Ga gewoon zitten, dat is niet netjes’, zeiden de leerkrachten dan. Of, als ik gehurkt iets uit mijn tas pakte, kreeg ik opmerkingen van klasgenoten als: ‘Zit je te poepen?’ Ik schaamde me en dacht dat het fout was. Maar in Indonesië zag ik iedereen doen wat mij was afgeleerd. De vrouwen liepen er zoals de zee haar golven maakt. Hun blote voeten schoten wortel, hun zittingen was aards en oer. Ik zag dat mijn lichaam nooit iets verkeerd had gedaan. Sindsdien voel ik me trots op mijn kleur en afkomst en lichamelijk en geestelijk vrij. Mijn afkomst werd een drijfveer in mijn carrière om net een stapje meer te zetten, zodat Molukkers trots op me konden zijn. Belangrijk is ook mijn rol in de film *De Punt* geweest, over de met geweld beëindigde treinka-ping van 1977. Mijn rol was gebaseerd op de 21-jarige Hansina Uktolseja, de enige vrouw onder de gijzelnemers. Ze werd bij de bestorming gedood, net als vijf andere kapers. Het was een daad uit liefde voor haar ouders. De Molukkers is veel beloofd en ze zijn genaaid en genegeerd. Maar ondanks alles zit er een enorme kracht in ons, die zal altijd blijven bestaan. Net als onze keuken en onze humor.’

Wies van Groningen:
‘Op mijn eerste school-dag hier werd ik met stenen bekogeld omdat ik een kleurtje had’

■ Ayal: ‘Daar stond ik dan tussen al die andere Knil-militairen op de Rotterdamse kade; tegen mijn zin, want ik had terug naar de Molukken gewild, maar dat mocht niet van Soekarno. We kregen een papier in onze handen gedrukt, waarop stond: ‘Eervol ontslag.’ Ontslag? Wat! Ik voelde me boos, bedonderd en machteloos.

Ik heb als jongen voor de Nederlandse vlag gestreden. Ik stond oog in oog met een even jonge onafhankelijkheidsstrijder; het was hij of ik – ik zie nog zijn verbaasde blik toen ik hem doodde en ik lijd daar nog altijd onder. Voor we op 7 maart 1951 vanuit de haven van Jakarta vertrokken, hadden we het aanbod gekregen om dienst te nemen in het nieuwe Indonesische leger. Ik had toen geweigerd. Omdat ik niet meer wist wat te doen en ik me bovenal militair voelde, meldde ik me in Nederland alsnog daarvoor aan en was van plan terug te gaan. Maar mijn moeder schreef: ‘Niet doen! Ze zetten je in tegen onze mensen op de Molukken.’ En dus zette ik de knop om en bleef ik hier.

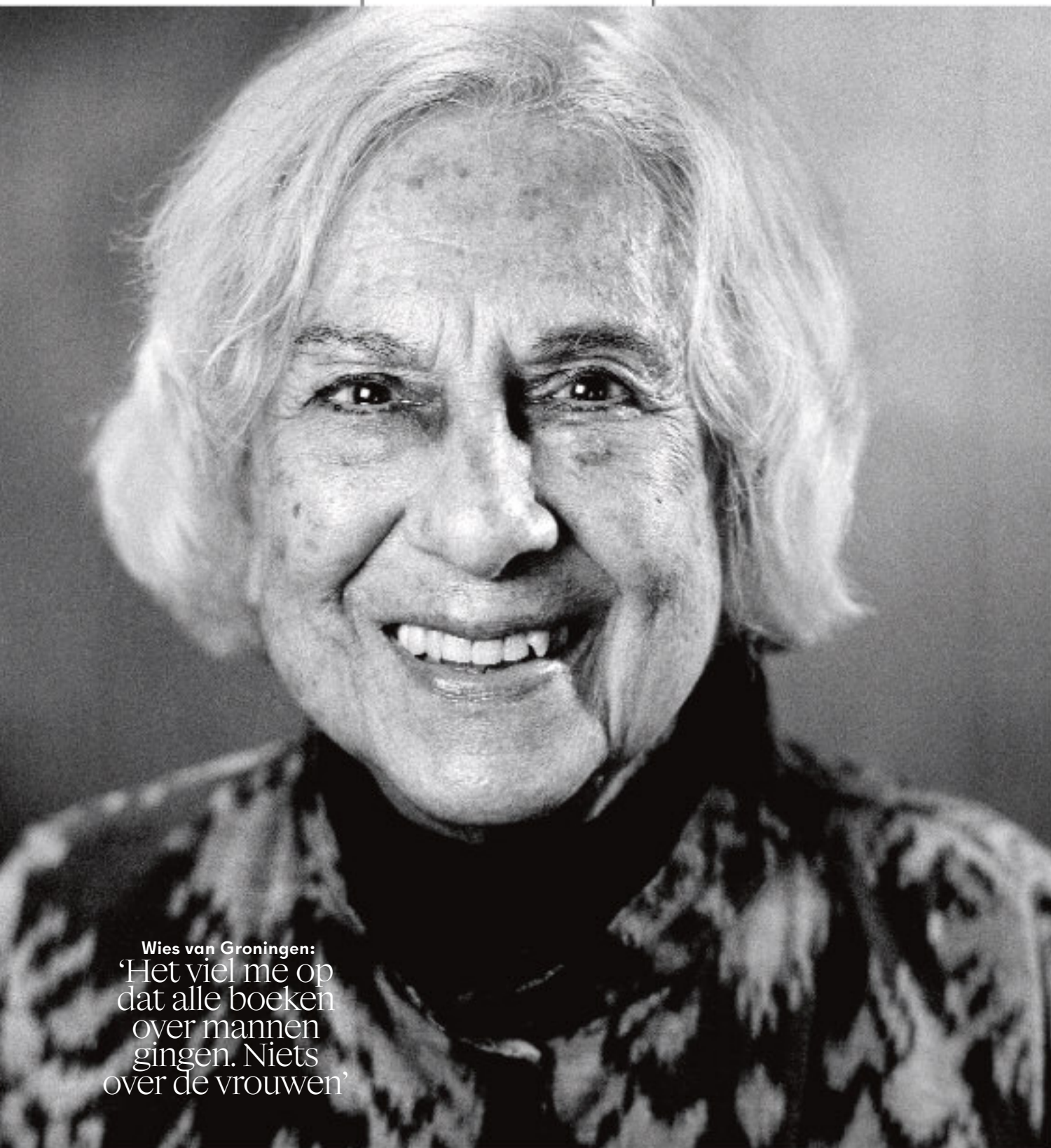
Ik trouwde als enige van mijn groep met een Hollandse, daar kreeg ik veel commentaar op. Ik heb mijn eiland Saparua altijd gemist. Daar voelde ik me echt vrij. Mijn moeder heb ik nooit meer gezien. De woede is weggeëbd, maar ik ben nog altijd zeer teleurgesteld in Nederland.’

Wies van Groningen (91), schrijver
Molukse achtergrond: Vader Barend was een Rotterdamse Knil-militair en trouwde in Nederlands-Indië met Clara Hukom uit Oma (Haruku).

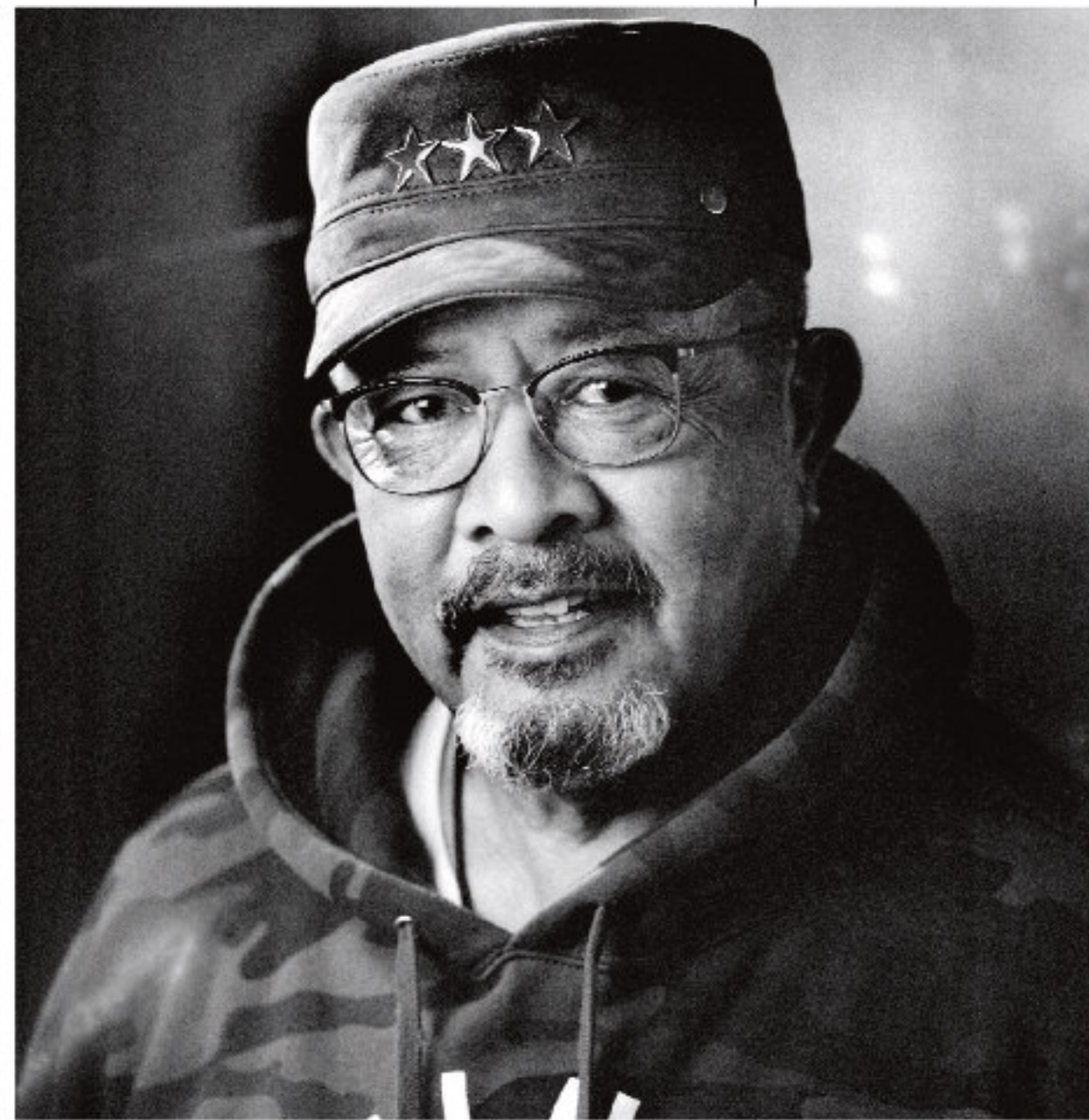
■ Van Groningen: ‘Na zes jaar kreeg elke Nederlandse Knil-militair groot verlof en zo belandde ons gezin in 1939 in Nederland. Vanwege de oorlogsdreiging in Nederland keerde mijn vader alleen naar Indië terug. Op mijn eerste school-dag hier werd ik met stenen bekogeld omdat ik een kleurtje had. Er zat een gat in mijn hoofd, mijn moeder ging verhaal halen. Ze zei tegen het schoolhoofd: ‘Ik had dit niet verwacht op een christelijke school.’ Mijn moeder had een gave die veel Molukse vrouwen hebben. Op een nacht droomde ze dat mijn vader door ons huis liep; in vol ornaat bezocht hij onze slaapkamers en nam afscheid, waarna hij verdween via het tuinpad. De volgende ochtend zei ze: ‘Papa is dood.’ Uit een bericht van het Rode

Kruis na de oorlog bleek de datum exact te kloppen. Hij was als dwangarbeider aan uitputting overleden aan de beruchte Birma-spoorlijn. Toen er in 1946 studenten uit het Molukse dorp Haruku bij ons op bezoek kwamen en mijn moeder Maleis met hen kon spreken, zag ik haar voor het eerst weer lachen. Pas toen realiseerde ik me dat ik anders was, het leidde tot een jarenlange zoektocht naar mijn identiteit. Door veel te lezen over Molukkers kwamen herinneringen aan mijn vervaagde Indische jeugd terug, zoals bergtochten die ik met mijn vader maakte. Na mijn 60ste ging ik er over schrijven. Ik was bibliothecaris bij het Moluks Historisch Museum in Utrecht en het viel me op dat alle boeken over mannen gingen; het leger, de oorlogen, het koloniaal bestuur. Niets over de vrouwen. Ik begon met het opschrijven van mijn moeders verhalen, daarna interviewde ik Molukse vrouwen die taboes hadden doorbroken. Ik ontdekte hun wellevendheid en hun trots op hun identiteit en geloof. Ook al spreek ik hun taal niet, ken ik niet alle tradities, ben ik niet gelovig zoals de meeste Molukkers, ik merkte: in hun gezelschap voel ik me thuis.’

Wies van Groningen:
'Het viel me op
dat alle boeken
over mannen
gingen. Niets
over de vrouwen'

Mathijs Frederik 'Tete' Siahaya (71), actievoerder Molukse achtergrond:

Kwam met zijn ouders op 29 april 1951 met de New Australia in Amsterdam aan. Ze verbleven onder meer in Schattenberg en Kamp Vught. In 1961 verhuisde het gezin naar de Molukse wijk in Moordrecht.

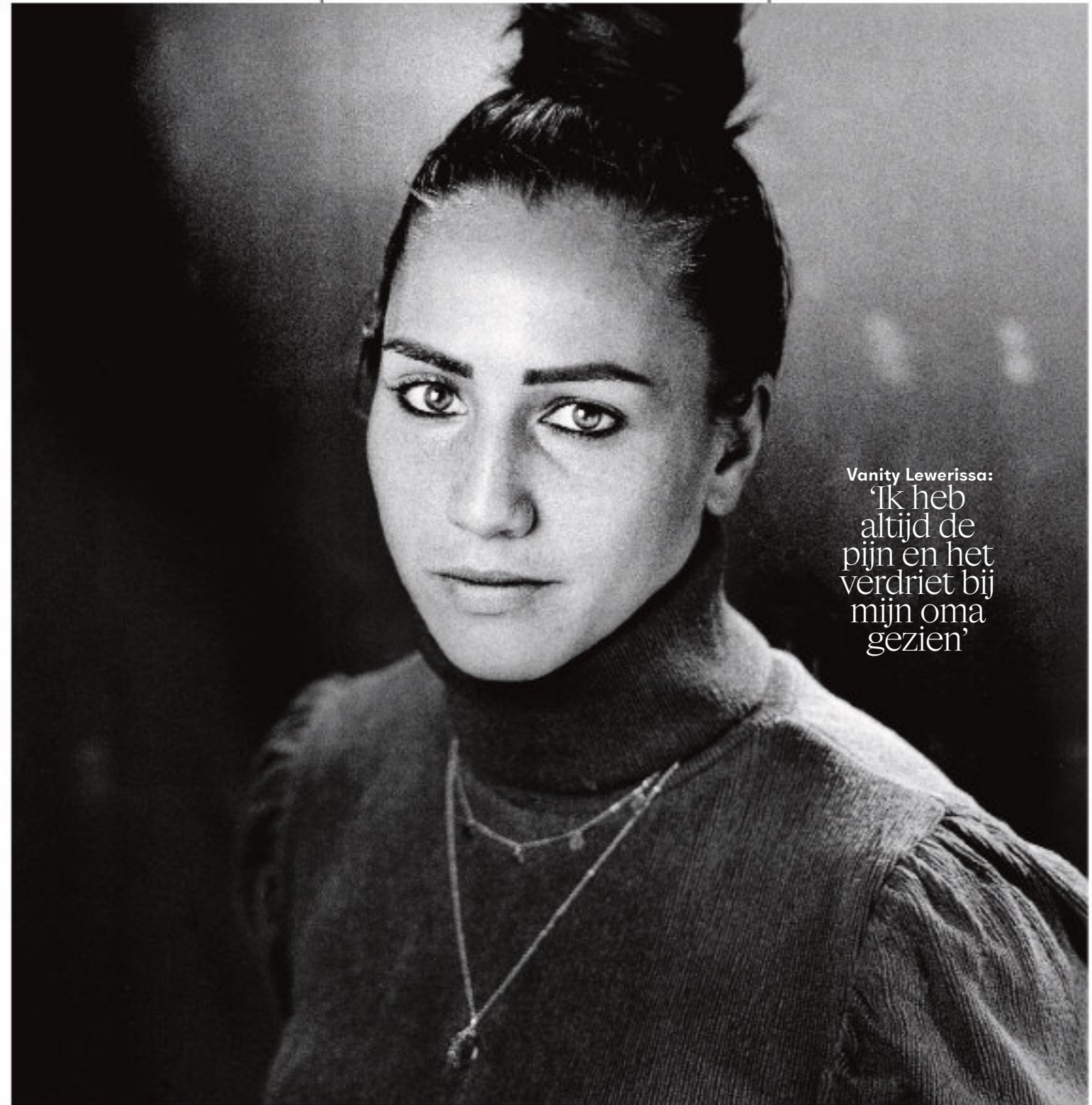
■ Siahaya: 'Vorige maand begroef ik twee Moordrechtse wapenbroeders met wie ik op 31 augustus 1970 de ambassadeurswoning in Wassenaar bezette. Overleden aan corona, net als vele anderen hier. Onze wijk crepeert, maar je leest er niets over. Onze actie destijds was gericht tegen het staatsbezoek van Soeharto, die in 1966 de toenmalige president van de Republiek der Zuid-

Molukken liet executeren. Jarenlang had ik mijn vader zien lijden; Nederland had zijn status en waardigheid afgenomen. Ik radicaliseerde, dat was de tijdgeest. Wij dachten: als de guerrillabewegingen in Zuid-Amerika en de Palestijnse bevrijdingsorganisatie PLO met geweld aandacht krijgen voor hun zaak, kunnen wij dat ook. Zonder doordacht aanvalsplan kwamen we met drie busjes aan in Wassenaar, ik ging voorop. Een op wacht staande politiemann trok zijn wapen en een van ons schoot hem in een reflex dood. Twaalf uur lang hielden we mensen gegijzeld. We wilden niet opgeven, maar premier De Jong zegde toe aan RMS-president-in-ballingschap Johan Manusama, die bemiddelde, dat hij met Soeharto over de onafhankelijkheid van de Zuid-Molukken zou spreken. Dat deed hij vervolgens niet, weer werden we bedonderd. Buiten zag ik dat de internationale pers massaal was toegestroomd; onze zaak was wereldnieuws. Doel bereikt. We kregen uiteindelijk allemaal een jaar celstraf. Omdat ik nog een voorwaardelijke celstraf had openstaan voor een actie uit 1966, toen ik molotovcocktails had gegooid naar de Indonesische ambassade, moest ik langer zitten dan de anderen. Daarna hield ik het gewelddadig actievoeren voor gezien; ik had al een gezin, ik wilde iets positiefs doen. Ik begeleidde Molukse jongeren in werkgelegenheidsprojecten. Nu leid ik een stichting die door onderwijs kansarme landgenoten in de Molukken een toekomstperspectief biedt. Dat geeft me veel voldoening. Maar een radicaal ben ik altijd gebleven. Want mijn volk is tegen zijn wil hierheen gebracht. 'Gedeporteerd', zeg ik altijd. En hoewel ik de gewelddadige acties van 1975 tot 1978 afwijs, omdat daarbij onschuldige burgerslachtoffers vielen, heb ik er begrip voor. Ze hebben ervoor gezorgd dat het Molukse ideaal levend is gebleven: in meer dan veertig wijken werd vorig jaar de RMS-vlag gehesen om ons 70-jarig bestaan te vieren.'

Orpa Goergoerem:
'Ik wist: als ik
iets van mijn
leven wil
maken, moet
ik weg uit
de wijk'

Vanity Lewerissa:
'Ik heb
altijd de
pijn en het
verdriet bij
mijn oma
gezien'

Orpa Goergoerem:
‘Het werd
niet geaccep-
teerd dat ik
een Neder-
lander
huwde’

Orpa Goergoerem (69),
gast spreker
Molukse achtergrond:
Vader Corinus was Knil-militair.
Op 23 maart 1951 kwam hij met
zijn hoogzwangere vrouw in
Rotterdam aan met de Atlantis.
Ze werden ondergebracht in
Schattenberg, het voormalige
Kamp Westerbork.

■ Goergoerem: ‘Sinds een paar jaar
ben ik gast spreker op scholen, waar ik
het Molukse verhaal vertel. Elke keer
verbaast het me weer hoe weinig men
van onze geschiedenis weet. Als ik zeg
dat ik ben opgegroeid in Westerbork,
schrikken ze vaak en vragen: ‘Woonde
u daar dan met Joden samen?’ Ze
weten niet dat wij daar in de jaren vijftig
werden gehuisvest.

Ik had er een heerlijke jeugd; altijd bui-
tenspelen, de warmte en gastvrijheid
– je liep bij elkaar in en uit. Dat had ook
nadelen, want er was veel sociale con-
trole en druk. Mijn ouders hadden zich
snel neergelegd bij het feit dat we niet
teruggingen. Toch durfden ze dat niet
hardop te zeggen, want de fanatiekelin-
gen in het kamp speelden de baas en
die streden voor een snelle terugkeer
naar de RMS, de Republiek Maluku Sela-
tan. Gezinnen die het daar niet mee
eens waren, werden weggejaagd, en
niet bepaald zachtzinnig. In 1963 ver-
huisden we naar de Molukse wijk in
Assen. Veel jongeren daar hingen maar
wat rond, ze bleven boos en schopten
aan tegen alles wat Nederlands was. Ik
wist: als ik iets van mijn leven wil
maken, moet ik daar weg. Het werd
aanvankelijk niet geaccepteerd dat ik
een Nederlander huwde, uit de wijk ver-
huisde en een eigen carrière koos. Mijn
vader had al een Molukker op het oog
en we waren jaren niet welkom thuis.’

Ik heb leuke banen in het onderwijs en
de gehandicaptenzorg gehad. Mijn Mo-
lukse vriendinnen vonden me *sombong*;
verwaand. Gelukkig zie ik de huidige
generatie wel initiatieven nemen en zich
mengen. Onze drie kinderen kwamen
altijd graag bij mijn ouders in de Mo-
lukse wijk. We hebben ze meegenomen
naar de Molukken. Eerder was ik er al
met mijn ouders geweest, dat was een
rare gewaarwording. Ik was er een
vreemde; ik voelde me geen Indonesiër,
geen Molukker en geen Nederlander; ik
voelde me niets.’

Vanity Lewerissa (29),
actievoerder
Molukse achtergrond:
Grootvader korporaal Augusti-
nus Lewerissa kwam van Nusa
Laut, het kleinste van de vijf
Ambonese eilanden. Met zijn
gezin kwam hij op 29 april 1951
in Amsterdam aan met de New
Australia.

■ Lewerissa: ‘Bij Ajax kreeg ik tech-
niektraining van oud-voetballer Simon
Tahamata, hij speelde net als ik voor
Oranje en is nog altijd ontzettend popu-
lair in de Molukse gemeenschap. Hij is
nog net zo technisch als vroeger. We
hebben dezelfde Molukse mentaliteit:
giftig en fanatiek als het moet. Oudere
mensen noemen we uit respect ‘oom’ of
‘tante’, en ik mag ‘oom Simon’ zeggen.
We hebben een band, hij begrijpt het als
er iets speelt in mijn omgeving. Toen er
bijvoorbeeld onrust was in Heer, de Mo-
lukse wijk in Maastricht, omdat er een
Nederlands gezin werd geplaatst, heb-
ben we daarover gepraat. Als Moluk-
kers willen we bij elkaar wonen om voor
elkaar te zorgen en onze tradities te be-
houden. Ook ik als half-Molukse, die
niet in de wijk opgroeide. Ik zal mijn af-
komst nooit verloochenen. Vaak vragen
medespeelsters: ‘Hoe zit het dan?’ Dan
leg ik uit dat we geen vluchtelingen zijn,
dat we hebben gevochten voor Neder-
land en schandalig zijn behandeld. Ik
heb altijd de pijn en het verdriet bij mijn
oma gezien, dat was heel naar. Een
tante leert me nu Molukse gerechten
bereiden zoals sajoer tjampur, een
groentegerecht, ajam ritja, geroosterde
kip, en ikan pepesan, hete makreel. Ik
wil ze later doorgeven aan mijn kinde-
ren. Ik hou ook van carnaval, ik heb de
Molukse en Limburgse gezelligheid in
me.’

naam:
'ebgbr
rgbrgbn f
rg rg fg gf
rg gr
bgerg e
ef
vwfvebe
efn

